

Пасемко О.Л.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студентка 6 курсу Інституту кримінальної юстиції*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ УКРАЇНИ

Згідно з Конституцією України захист суверенітету та територіальної цілісності, забезпечення її економічної безпеки є найважливішими функціями держави та її першочерговими завданнями. Це конституційне положення покладає на державу зобов'язання вживати всі необхідні заходи для того, щоб гарантувати її безпеку у межах існуючих кордонів.

На сьогоднішній день питання державного кордону та його захисту є найпопулярнішим в Україні. З 2014 року в Україні існують додаткові обмеження на свободу пересування всередині країни, які пов'язані із незаконною збройною агресією на кордоні. У зв'язку із цим до поняттєвого апарату національного законодавства та юридичної науки було введено такі терміни, як «тимчасово окупована територія», «район проведення антитерористичної операції», «лінія розмежування», тощо (Огнєв Т. Диференціація кримінальної відповідальності за порушення недоторканності державного кордону України / Т. Огнєв // Вісник національної академії прокуратури України. - 2015. - N 4. - С. 119-125).

Щодо закріплення кримінальної відповідальності за порушення недоторканності державних кордонів, то про такі злочини йдеться у Розділі XIV Особливої частини Кримінального кодексу України (надалі - «КК України»). За статистичними даними ГПУ останніх років слід вказати на тенденцію до зниження кількості кримінальних правопорушень в сфері недоторканності державних кордонів: 296 злочинів за 2013 рік, 232 злочини у 2014 р., 176 у 2015 р., та станом на листопад 2016 року в Україні було зареєстровано 108 злочинів, що посягають на недоторканність державних кордонів (Статистична інформація ГПУ [Електронний ресурс] - Режим

доступу до ресурсу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>).

Разом з тим, необхідно зауважити, що з криміналізацією дій, передбачених ст. 332-1 КК України, показник саме по цьому складу злочину постійно збільшується, якщо у 2015 році за цією статтею було зареєстровано 33 злочини, то станом на листопад 2016 року - 53 злочини.

До злочинів у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів відносимо ті, що передбачені у статтях 332, 332-1, 333, 334 КК України. На жаль, у КК України відсутня норма, в якій би передбачалася відповідальність за організацію незаконної міграції, хоча проаналізувавши кримінальні кодекси інших країн (наприклад, Республіки Білорусь, Республіки Молдова) бачимо, що у них відповідна норма виокремлюється.

У законодавстві встановлено особливі порядки перетинання відповідних територій та доповнено Особливу частину КК України новою ст. 332-1, в якій визначено відповідальність за порушення порядку в'їзду або виїзду із тимчасово окупованої території з метою заподіяння шкоди інтересам держави.

У ст. 332 КК України встановлено відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод.

У ст. 332-1 КК України передбачено відповідальність за порушення порядку в'їзду або виїзду із тимчасово окупованої території з метою заподіяння шкоди інтересам держави. Дана стаття є досить новою, оскільки дане діяння було криміналізоване у зв'язку з подіями на Сході України та було введено на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території» від 15.04.2014 р. Також у ч. 1 ст. 332-1 КК законодавець прямо вказує на мету вчинення злочину як обов'язкову ознаку його суб'єктивної сторони, яка впливає на його кваліфікацію. Відсутність мети свідчить про наявність в діях винної особи

лише ознак адміністративного правопорушення (ст. 204-2) « порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (КУпАП)» (Федосєєв В.В. Проблемні питання застосування ст. 332-1 (Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї) КК України / В.В. Федосєєв // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. - Вип. 6. - Х.: Право, 2014. - С. 162-164.).

Диференціація кримінальної відповідальності також передбачає виокремлення кваліфікуючих ознак складів злочинів. У статтях 332 та 332-1 визначено такі спільні кваліфікуючі ознаки, як повторність, попередня змова групи осіб, вчинення злочинів службовою особою з використанням службового становища (ч. 2 ст. 332, ч. 2 ст. 332-1 КК України), а також скоєння організованою групою (ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1 КК України).

Ст. 333 КК України встановлює відповідальність за порушення встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. Такими товарами згідно з законодавством України є товари: 1) військового призначення; 2) подвійного використання.

У ст. 334 КК України встановлено відповідальність за порушення правил міжнародних польотів, тобто за вліт в Україну або виліт з України без відповідного дозволу, а також недодержання зазначених у дозволі маршрутів, місць посадки, повітряних трас, коридорів або ешелонів.

Також зауважимо те, що кримінальна відповідальність за незаконне перетинання державного кордону до 2004 року була передбачена у ст. 331 КК України. Згідно із Законом України від 18 травня 2004 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України» такі дії були декриміналізовані. За них почали притягати до адміністративної відповідальності (ст. 204-1 КУпАП). Хоча багато вчених вважають це було недоцільним. Наприклад, В.А. Мисливий вважає передчасною декриміналізацію незаконного перетинання державного кордону

(ст. 331 КК) та зазначає про необхідність передбачити з урахуванням набутого негативного досвіду, пов'язаного з анексією Криму та агресією на сході держави, кримінальну відповідальність за вказані діяння (Мисливий В.А. Кримінальне право України: деякі тенденції / В.А. Мисливий // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. - Х.: ХНУВС, 2015. - С. 46-47). Вважаємо, що з цією думкою варто погодитись, оскільки в цьому існує нагальна соціальна потреба, враховуючи останні події на державних кордонах України. А адміністративна відповідальність за такий серйозний злочин є недостатньою.

Отже, проблема порушення недоторканності державних кордонів на сьогоднішній день є однією з найважливіших, оскільки це може створювати в подальшому пряму загрозу територіальній цілісності України. Реалізація кримінальної відповідальності за такого роду злочини має забезпечуватися державою з особливою акцентуацією на дотриманні принципу невідворотності кримінальної відповідальності. Безпосередньо кримінальне законодавство у сфері недоторканності державних кордонів України має удосконалюватися (і не тільки в напрямку посилення кримінальної репресії), зокрема бути приведеним у відповідність з міжнародним законодавством.